

Dit document is een weergave van de landelijke examenbespreking op 18 mei 2022. Een belangrijke opmerking vooraf: dit document vervangt niet het correctievoorschrift van het CvTE. Het biedt alleen houvast bij de correctie van open vragen. Het officiële antwoordmodel van het CvTE dient te allen tijde te worden gevolgd. Eventuele kritiekpunten ten aanzien van het eindexamen kunnen aan het CvTE worden gemeld.

Tijdens examenbespreking zijn alleen de vragen die discussie opleveren, besproken. Besproken is de redenering die de leerling moet maken om tot een juist antwoord te komen.

De kern van deze handreiking legt uit waaruit het tekstbegrip van de leerling moet blijken. Er zijn antwoorden in het correctievoorschrift die discussie oproepen. De handreiking expliciteert en beredeneert hoe een docent kan bepalen of de leerling laat zien dat hij tekst en vraag heeft begrepen.

Algemene bevindingen examen

- Het examen bestond uit vrij lange teksten, maar de onderwerpen sloten wel goed aan bij interesses/belevingswereld havoleerling. De eerste tekst was duidelijk de lastigste.
- Relatief veel overkoepelende vragen waarvoor de leerlingen weer de hele tekst of twee teksten door moesten; dit kostte veel tijd.
- Er wordt relatief vaak gevraagd om spelling én grammatica te beoordelen, zeker in vergelijking met het vwo-examen.

Behandeling van de vragen

Wanneer iets onder spelling of grammatica valt, leverde discussie op. De voorzitter van de vaststellingscommissie (CvTE) zegt hierover het volgende: *Zoals het woord al aangeeft, is 'werkwoordspelling' een vorm van spelling. De beoordeling van de schrijfwijze van werkwoorden valt dus onder de categorie "spelling" die bij meerdere vragen beoordeeld moet worden, waarin dus zowel de spelling volgens het woordenboek als algemene spellingsregels leidend dienen te zijn.*

Dat we geacht worden spelling te beoordelen, is in lijn met de toenmalige roep van de Tweede Kamer om spelling überhaupt als te beoordelen aspect in een leesexamen op te nemen.

Vraag 1

Uit het antwoord moet de tegenstrijdigheid blijken tussen de opvattingen van Slob en haar (romantische) fantasieën, en het correctievoorschrift (CV) biedt hierbij voldoende ruimte voor parafrases.

Vraag 2

De kern van de vraag is wat er problematisch is aan deze foute fantasieën; hiermee wordt verwezen naar r.17-20 in de tekst. In het tekstgedeelte r.21-28 ontbreekt het problematische en daarmee is er geen ruimte om antwoorden als 'Verbeelding beïnvloedt de werkelijkheid' ook goed te rekenen.

Het negatieve aspect zit al in de vraag verweven. Een neutraal geformuleerd antwoord (r.19-20: 'zet de toon voor de omgang tussen de seksen') volstaat daarmee om aan te geven dat deze toon problematisch is.

Vraag 4

Een hele zin is geen woordgroep, maar een woordgroep kan wel vrij omvangrijk zijn. Uit de bespreking bleek dat veel leerlingen 'parallele wereld' als antwoord geven. Dat is te summier omdat de anticipatie ontbreekt. Als het volledige zinsgedeelte 'parallele wereld waarin je alternatieven kunt bedenken die fijner of effectiever zijn' is genoemd bevat het antwoord wel de gevraagde anticipatie.

Vraag 6

Tweede bolletje: het eerste gedeelte van het antwoord uit het CV is essentieel. Er wordt gevraagd naar de manier die volgens Slob leidt tot de conclusie dat fantaseren zinnig is: uit het antwoord van de leerling moet dus blijken dat het fantaseren nog steeds gebeurt. Het tweede gedeelte uit het CV ('moet het wel zinnig zijn') zit al in de vraagstelling.

Vraag 7

- De tekst bevat meerdere parafrases voor de in het CV gegeven antwoordmogelijkheden, waaronder bij het eerste bolletje: 'belangrijkste capaciteiten', 'anticiperen', 'het is nuttig'. Bij het tweede bolletje bijvoorbeeld 'niet productief'.
- Bolletje 2: antwoorden gebaseerd op 'moraliteit' gaan niet over het 'nut' en kunnen derhalve niet goed gerekend te worden.

Vraag 8

De vraag is duidelijk, maar het formuleren van een juist antwoord in maximaal 20 woorden per situatie is erg krap gesteld. Omdat in het CV ook geen volledig grammaticaal correcte zinnen als antwoord worden geformuleerd, biedt het CV ruimte om antwoorden die niet met hoofdletters beginnen of die niet in volledige zinnen gesteld zijn, ook goed te keuren. Het herhalen van de vraag ('de situatie') telt niet mee bij het aantal woorden.

Daarnaast antwoorden veel leerlingen bij bolletje twee 'Bij een tekort aan fantasie komt men makkelijker in een depressie'. Hiermee wordt een andere situatie beschreven dan in de tekst en dergelijke antwoorden kunnen daarom niet goed gerekend worden.

Vraag 12

Het antwoord moet in elk geval de elementen 'plezier' en 'doel' bevatten. Zoals eerder gesteld bevat de tekst meerdere parafrases voor de in het CV gegeven antwoordmogelijkheden, waaronder *vrije tijd / hobby / spel / spelen* (plezier) en *nut hebben / productief zijn* (een doel dienen).

Vraag 17

De vraag is duidelijk, maar het CV is niet correct. In de laatste alinea wordt geen conclusie getrokken over spelen. Aan het einde van alinea 8 (r.150-152) staat wél een duidelijke conclusie over spelen, terwijl in alinea 9 hooguit de essentie van spelen wordt benoemd.

Onze suggestie is: 1) wel 2) niet 3) niet. We leggen dit voor aan het CvTE.

Vraag 18

Alleen 'feilloos' is het goede antwoord. Dit is het enige oordeel over de documentaire.

Vraag 20

Het antwoord moet in elk geval de elementen 'spelen' en 'plezier' bevatten. Ook hier geldt: de tekst bevat meerdere parafrases voor de in het CV gegeven antwoordmogelijkheden.

Vraag 22

Het element 'oefenen' / 'experimenteren' moet duidelijk terug komen in het antwoord van de leerling. De toevoeging 'het echte leven' is niet noodzakelijk (zie ook de derde antwoordoptie in het CV).

Vraag 23

Kern van deze vraag is het woord 'soorten'. Daardoor moet de leerling uitkomen bij het verschil tussen 'fysiek' en 'mentaal'. Uit het antwoord moet blijken dat het ene zich in je hoofd/fantasie/gedachten afspeelt, en het andere in een fysieke/tastbare/concrete omgeving.

Het is niet noodzakelijk dat leerlingen aangeven welke proeftuin bij welke tekst hoort.

Vraag 24

Deze vraag is net als vraag 25 lastig geformuleerd, met name het zinsgedeelte '...en de oorzaak ervan uit voor...'.
Verder zijn vraag 24 en 25 eigenlijk geen overkoepelende vragen. Het was logischer geweest als deze vraag 24 na vraag 9 was gesteld en vraag 25 na vraag 21.

Een goed antwoord bestaat uit drie elementen: (1) de negatieve ontwikkeling, (2) het oorzakelijke verband en (3) de oorzaak. Element 2 en 3 zitten beide in bolletje 2. Veel leerlingen gebruiken geen signaalwoord om het oorzakelijke verband aan te duiden. In zo'n geval moet wel expliciet blijken welk deel van het antwoord de negatieve ontwikkeling ('de ontwikkeling is...') beschrijft.

Veel leerlingen geven bij bolletje 2 de concrete opsomming uit de tekst (r. 190-200). Indien een leerling alle drie de elementen uit de opsomming noemt (ontlezing, mobiele apparaten, beeldschermen), dan is voldoende duidelijk dat de leerling benoemt dat 'de functie van de fantasie wordt overgenomen'.

Vraag 25

- Bolletje 1: de tekst bevat meerdere parafrases voor de in het CV gegeven antwoordmogelijkheden, waaronder bijvoorbeeld 'minder plezier' als een alternatief voor 'minder vrijblijvend' (zie r. 66-67 en r. 76-79).
- Bolletje 2: omdat er sprake is van een overlap tussen de negatieve ontwikkeling (bolletje 1: 'doelgericht spelen') en de oorzaak ('doelgerichtheid'), lijkt het antwoord uit het CV een soort cirkelredenering. Daarom moet 'de mens' ('de doelgerichte maatschappij', r. 71 / 'de samenleving', r. 72-74) bij bolletje 2 dus expliciet genoemd worden.

Vraag 29

Het antwoord in het CV vraagt om te laten zien dat het middel (dienstplicht) iets niet bewerkstelligt. Antwoorden vereisen daarom twee elementen:

- (1) de dienstplicht / een 'symbolische' wetswijziging/deze wetswijziging en
- (2) leidt niet tot/betekent niet/verandert niets aan... of een ander woord dat uitdrukt dat er iets bewerkstelligd wordt.

Er zijn ook antwoorden mogelijk die vooral ingaan op het JUIST zijn van het middel: het gaat hier om principe-uitspraken gebaseerd op r. 81-84 of r.81-87: *Gelijkwaardigheid is/betekent niet hetzelfde doen, maar gelijke toegang hebben tot macht/vergelijkbare invloed hebben.* In de tekst wordt gesteld dat *gelijkwaardigheid NAMELIJK niet betekent dat mannen en vrouwen hetzelfde moeten doen, maar vooral dat zij op gelijke wijze toegang moeten krijgen tot de macht.* Dat antwoord is op basis van het CV niet goed te keuren, vanwege het ontbreken van het 'leiden tot'. Toch zou je ook kunnen verdedigen dat de leerling met zo'n antwoord wel laat zien dat begrepen is waarom een dienstplicht voor vrouwen niet het juiste middel is. Wel moet dan in elk geval het eerste deel van de zin in het antwoord opgenomen/geparafraseerd zijn. Deze suggestie leggen we voor aan het CvTE.

Vraag 30

Het CV noemt bij het eerste bolletje de grootte van de groepen, maar de kosten zitten in de training/expertise die de moderne oorlogsvoering vraagt. Onze suggestie is om de volgende mogelijkheid ook te belonen op basis van r.115-120:

Moderne oorlogsvoering vraagt om expertise/training/opleiding.
Deze suggestie leggen we voor aan het CvTE.

Bij het tweede bolletje is het element 'alleen op vrijwillige basis' noodzakelijk voor een goed antwoord.

Vraag 31

Uit de vraag blijkt duidelijk dat het hier om defensie draait. De context van de vraag is derhalve duidelijk genoeg om het element 'bij de krijgsmacht' of 'bij defensie' weg te laten.

Vraag 34

Het CV gaat uit van de positie van de informatie-elementen en niet van de relatie tussen de elementen. Daardoor krijgen leerlingen die een groot deel van de redenering goed hebben, maar deze niet op de juiste positie hebben staan, geen of te weinig punten. Dat is frustrerend.

Vraag 36

Het manifest reageert niet op de teloorgang van het Frans en het Duits in het onderwijs, maar op de teloorgang/neergang/verdwijning van die talen (in het culturele leven) in Nederland (als gevolg van de zwakke positie van die talen in het onderwijs). 'De school' of 'het schoolvak' hoeft dus niet expliciet genoemd te worden, wel moet duidelijk zijn waar deze talen verdwijnen, dus: in Nederland / in het (Nederlandse) onderwijs.

Daarnaast is tijdens de bespreking naar voren gekomen dat er veel leerlingen zijn die hun antwoord baseren op alinea 7: de promotie van ‘kies exact’ en de uitspraak van Schnabel. De vraag laat ruimte voor verschillende interpretaties van het antwoord. Uiteindelijk zijn we tot de volgende redenering gekomen:

Frans en Duits verdwijnen uit het onderwijs (mede?) als gevolg van de genoemde geluiden uit alinea 7. Leerlingen benoemen dus alleen de aanleiding (de geluiden), maar niet de het gevolg (het verdwijnen van Frans en Duits) waarop het tegengeluid gegeven wordt. Deze antwoorden zijn dus niet volledig.

Vraag 37

De tekst lijkt een scheiding aan te brengen tussen het argument: ‘Frans en Duits zijn onze buurtalen’ en ‘Frans en Duits dienen een economisch belang/Duitsland is onze belangrijkste handelspartner’. Na de dubbele punt zijn dat zelfs dé twee argumenten binnen de zin.

Daarom stellen we de volgende extra antwoordmogelijkheid voor aan het CvTE:

- Frans en Duits zijn onze buurtalen (als optie naast bolletje 1)

De talen Frans én Duits moeten expliciet benoemd worden.

Vraag 38

Voorbeelden van beleid zijn geen voldoende alternatief voor punt 3.

Aan deze handreiking werkten mee:

Leden van Levende Talen Nederlands:

Laura Borghols

Astrid Willemse

Mik Leijssius

Maaïke Zwikker

Geert van der Burg

Hetty Bouwhuis

Eva-Madou Gerrits

Angela Schellekens

Margreeth Krommendijk

Conny Koolmees

Joost Wiegman

JoJanneke van der

Kaa Petey Peeters

Emma de Reus

Lisa Kiewit

Karin Staaedegaard

Metteke de Vries

Gerard Janson

Yke Schotanus

Vanwege bestuur Levende Talen Nederlands:

Sarah Mulders, Ariane Linnert, Robert Chamalaun, Ine De Mulder en Rinke Klouwen